

การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์
**The Learning Organization Development of Temple and Community
in Phetchabun Province**

พระครูประโชติพัชรพงศ์,
พระครูสิริพัชรโสภิต, พระปลัดเมธี เขมปญโญ,
สรารวุฒิ วิจิตรปัญญา, นิตกร วิชума และ เครือวัลย์ มโนรัตน์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พยุหะเมือง

**Phrakru Prachotpatcharapong,
Phrakru Siriphatcharasophit, Phrapalad Methee Khempanyo,
Sarawut Wijitpanya, Nitikorn Wichuma and Kruawan Manorat**
Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
Phokhunphamuang Buddhist College, Thailand
Corresponding Author, E-mail.: nattaphong19752518@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) ศึกษาแนวความคิดการจัดวัดและชุมชนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ 2) เพื่อศึกษาการพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ 3) เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย พระสงฆ์ นักวิชาการ และประชาชนจำนวน 500 คน และระยะที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์ออกเป็น 4 กลุ่ม รวม 48 คนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลจากการศึกษาพบว่า แนวความคิดการจัดวัดและชุมชนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้โดยเฉพาะศิลปวัฒนธรรมของพระพุทธศาสนาจะได้รับผลกระทบกระเทือนจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองอย่างมากทำให้มีผู้มองศาสนาในแง่ต่างๆ ทั้งในแง่ดีหรือแง่บวกและในแง่ร้ายหรือแง่ลบก็ตาม แต่พุทธศาสนาก็ยังนับว่ามีอิทธิพลทางด้านศิลปวัฒนธรรมอยู่มากในจิตใจของคนไทย และแสดงออกมาในรูปของโบราณสถานโบราณวัตถุ ประเพณี นิสัย ศิลปวัฒนธรรม หรือความเมตตาปรานี และความโอบอ้อมอารี สิ่งเหล่านี้อาจเรียกว่าเป็นลักษณะเฉพาะที่มีอยู่ในสังคมไทย ซึ่งเป็นลักษณะอันเนื่องมาจากพุทธศาสนาจึงถือว่าสังคมไทยก็คือสังคมพุทธนั่นเอง ผู้ที่มีส่วนสำคัญในการ

* วันที่รับบทความ : 23 กุมภาพันธ์ 2566; วันที่แก้ไขบทความ 19 มีนาคม 2566; วันที่ตอบรับบทความ : 21 มีนาคม 2566

Received: February 23 2023; Revised: March 19 2023; Accepted: March 21 2023

ผลักดันให้สังคมไทยเป็นสังคมพุทธตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันก็คือ พระสงฆ์ สถาบันสงฆ์จึงเป็นสถาบันจารีตที่มีความสำคัญยิ่ง พระสงฆ์จากอดีตจนถึงปัจจุบัน มีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตของชาวพุทธไทยส่วนใหญ่ทั้งทางด้านศีลธรรมจรรยาและกิจกรรมทางโลก พระสงฆ์เป็นหนึ่งในรัตนะ 3 คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นเสมือนตัวแทนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นสถาบันพระพุทธานุศาสน์ที่ขาดเสียไม่ได้ ในชีวิตประจำวันของพุทธศาสนิกชน นอกจากจะเป็นที่พึ่งพิงทางใจ ชี้นำทางศีลธรรมจรรยา โดยชี้ให้ทำนาให้ดู และเป็นสถาบันที่เอื้ออำนวยบริการทางศาสนกิจ ศาสนพิธีแล้ว พระภิกษุสงฆ์ยังทำหน้าที่ส่งเสริมรักษานุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและให้บริการด้านอื่นๆ ที่กลไกของรัฐบาลเข้าไปให้บริการไม่ทั่วถึง ทั้งยังมีส่วนช่วยเสริมกลไกของรัฐให้บรรลุเป้าหมายมากยิ่งขึ้นและทั้งยังมีส่วนช่วยสังคมในด้านต่างๆ อีกด้วย

2. สภาพการพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์สืบเนื่องมาจากผลกระทบการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งมีทั้งความหลากหลายและรวดเร็วในการรับข้อมูลข่าวสาร ก่อให้เกิดความไม่สมดุลในการพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ปัญหา 6 ด้าน คือ 1) ด้านสภาพแวดล้อม 2) ด้านพุทธศาสนพิธี/พิธีกรรม 3) สื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม 4) แหล่งการเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรม 5) กิจกรรมเชิงวิชาการในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และ 6) เครือข่ายภาคีทางศิลปวัฒนธรรม อันส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมต่างๆ ตามมามากมาย

3. รูปแบบการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อดำเนินงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมให้บรรลุเป้าประสงค์ของการพัฒนาส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมทั้ง 6 ด้าน คือ 1) ด้านสภาพแวดล้อม 2) ด้านพุทธศาสนพิธี/พิธีกรรม 3) ด้านสื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม 4) ด้านแหล่งการเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรม 5) ด้านกิจกรรมเชิงวิชาการในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และ 6) ด้านเครือข่ายภาคีทางศิลปวัฒนธรรม หลักพระพุทธศาสนา เป็นรากฐานสำคัญของศิลปวัฒนธรรมไทย เนื่องจากชาวไทยนับถือพระพุทธศาสนามาช้านาน และหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนา ได้หล่อหลอมซึมซับลงในวิถีไทย กลายเป็นรากฐานวิถีชีวิตของคนไทยในทุกด้าน ทั้งด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณีและศีลธรรมถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติตน เพื่อให้คนประพฤติดี ประพฤติชอบ สร้างความเจริญดีงาม และความมั่นคงทางจิตใจ เพื่อประโยชน์สุขแก่ตนและสังคม ซึ่งหากคนในสังคมเกิดความเสื่อมใสศรัทธาตามหลักพุทธธรรมพระพุทธศาสนา ก็จะทำให้เป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

คำสำคัญ : การพัฒนา; องค์กรแห่งการเรียนรู้; วัดและชุมชน

Abstracts

This research has 3 objectives which are 1) to study the concept of temples and communities as a learning source. 2) to study the development of a learning organization of temples and communities in Phetchabun Province. 3) To propose a model for the development of learning organizations of temples and communities in Phetchabun Province. By using Mixed Methods Research, divided into 2 phases: Phase 1 the quantitative research which the sample consisted of monks, academics and people total 500, and Phase 2 the qualitative Research by interviewing 4 groups with a total of 48 people. The research instrument was a questionnaire and interview forms. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, multiple regression analysis and content analysis.

The results of the study showed that the concept of temples and communities as a source of learning, especially the art-cultural of Buddhism will be affected by social changes, economic and very politically, causing people to look at religion in various terms either optimistic or positive and even pessimistic or negative. But Buddhism still has a lot of artistic and cultural influence in the minds of Thai people and displayed in the form of archaeological sites, antiques, traditions, habits, arts-culture or compassion and generosity. These things may be called characteristics that exist in Thai society; which is a characteristic of Buddhism, therefore, it is considered that Thai society is a Buddhist society. The person who has played an important role in pushing Thai society to be a Buddhist society from the past to the present is monks. Therefore, the Sangha Institute is a very important institute tradition. Monks from the past to the present play an important role in the way of life of most Thai Buddhists both in morality and worldly activities. The monks are one of the three rattas, namely the Buddha, Dharma and the monks as the representative of the Lord Buddha; is an indispensable Buddhist institution. In the daily lives of Buddhists. Aside from being a reliance on the mind moral guidance by pointing it out and showing it and is an institution that provides religious services and ordinances. Monks also promote, preserve, preserve arts-cultural and provide other services that the government mechanism does not provide in all services; it also helps to strengthen the mechanisms of the government to achieve its goals and also help the society in various ways.

2. The state of development is a learning organization of temples and communities in Phetchabun province due to the impact of economic and social development under globalization. Which is both diverse and quick to receive information, causing an imbalance in the development of a learning organization of temples and communities in Phetchabun Province; The problems are 6 aspects : 1) Environment. 2) Buddhism ordinances / rituals. 3) Art-cultural promotion media. 4) Art-cultural learning source. 5) Academic activities for art and culture promotion. 6) Art-cultural network. Resulting in many different social problems.

3. Model for the development of learning organizations of temples and communities in Phetchabun province. In order to carry out the arts and culture promotion work to achieve the objectives of the development, promotion and promotion of arts-cultures in 6 areas which are; 1) Environment. 2) Buddhism ordinances / rituals. 3) Art-cultural promotion media. 4) Art-cultural learning source. 5) Academic activities for art-culture promotion. 6) Art-cultural network. Buddhism Is an important foundation of Thai art-culture because Thai people have been respecting Buddhism for a long time. And Buddhist principles in Buddhism Molded and absorbed in the Thai way became the foundation of Thai people's way of life in every aspect Including ways of life, languages, customs and traditions and morals; considered as a guideline

for conduct for good behavior to behave in a way that creates good prosperity and mental stability, for the benefit of oneself and society, if people in the society deteriorate, believe in the principles of Buddhism; Buddhism will make it part of the promotion of art-culture.

Keywords: Development; Learning Organization; Temple and Community

บทนำ

พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงมอบภาระหน้าที่สำคัญในการดูแลศาสนสถาน ศาสนสมบัติในวัด โดยพระพุทธองค์ทรงได้อนุญาตให้มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล ดังในเรื่องราวของ พระปิลินทวัจฉะ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 2/270/63) ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกว่า ท่านพระปิลินทวัจฉะประสงค์จะทำที่เรือนจึงให้ภิกษุทั้งหลายทำความสะอาดเงื่อมเขาในกรุงราชคฤห์ ครั้งนั้น พระเจ้าพิมพิสารต้องการถวายคนวัดเพื่อช่วยทำความสะอาดเงื่อมเขา ต่อมาท่านพระปิลินทวัจฉะได้กราบทูลต่อพระพุทธเจ้าว่า พระพุทธเจ้าข้า พระเจ้าพิมพิสารจอมทัฬหะครีฑ์ มีพระราชประสงค์จะถวายคนวัดข้าพระองค์ จะพึงปฏิบัติอย่างไร ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลายเรออนุญาตให้มีคนงานวัด (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 5/270/64)

จากพระพุทธพจน์ดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่า การดูแลศาสนสถาน ศาสนสมบัติของพระพุทธศาสนา มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล แต่ในสมัยปัจจุบันนั้นถ้าเป็นวัดเล็กมีพระภิกษุสามเณรไม่มากนัก เจ้าอาวาสก็ทำหน้าที่ปกครองดูแลพระภิกษุสามเณรภายในวัดตามพระธรรมวินัยด้วยตนเอง หากวัดนั้นมีกุฏิหลายหลัง เจ้าอาวาสก็มอบหมายให้พระภิกษุอาวาสเป็นผู้ปกครองดูแลสั่งสอนพระภิกษุสามเณรที่พำนักอยู่ในแต่ละกุฏิอีกต่อหนึ่ง ถ้าเป็นวัดใหญ่มีพระภิกษุสามเณรเป็นจำนวนมาก มักจะแบ่งการปกครองภายในวัดออกเป็นคณะ ในคณะหนึ่งมีพระภิกษุอาวาส หรือรองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาสแบ่งกันไปดูแล นั่นเป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงการดำเนินงานเกี่ยวกับศาสนสมบัติในพระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าตั้งแต่สมัยพุทธกาล ซึ่งศาสนสมบัติในอดีตนั้น ต่อมาเมื่อวันเวลาผ่านไปจึงเป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ซึ่งอยู่ในวัด นั่นเอง

ประเทศไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ชาติไทยได้แบ่งชี้ชัดว่าพระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองมาทุกยุคทุกสมัยของสยามประเทศ ประชาชนชาวไทยนับถือและมีศรัทธาความเชื่อและถือประพฤติปฏิบัติเป็นวิถีชีวิตตามหลักพระพุทธธรรมอันดีงาม และเป็นรากเหง้าฝังลึกอยู่ในจิตใจของคนไทยตลอดมาอย่างยาวนาน พระพุทธศาสนาจึงเป็นหลักสำคัญเป็นอย่างยิ่งของวิถีชีวิตชาวไทย รวมทั้งเป็นบ่อเกิดศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ค่านิยมแบบไทยตามมา พระพุทธศาสนาจึงเป็นสถาบันหลักอันสำคัญเป็นศูนย์รวมจิตใจ และสร้างความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวของคนไทยทั้งชาติสร้างความสงบสุขความเจริญรุ่งเรืองให้แก่ชาติไทยสืบต่อมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติไทย การถืออย่างนี้ เป็น

ประเพณีที่สืบทอดกันมาเป็นเวลานาน เพราะพระพุทธศาสนาได้มีความสัมพันธ์แนบแน่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ (พระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต, 2532 : 1)

พุทธศาสนิกชนในสังคมไทยถือว่า วัดคือศูนย์กลางของสังคมและวัฒนธรรม เพราะวัดนอกจากจะเป็นศูนย์รวมของศิลปวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาแล้ว วัดเป็นแหล่งพิธีกรรมประจำท้องถิ่น อันเป็นวัฒนธรรมคือมรดกของสังคมไทยในท้องถิ่น ที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษของเขาเอง ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม การที่มรดกทางศิลปและวัฒนธรรมท้องถิ่นเหล่านี้ไปรวมอยู่ที่ศูนย์กลางคือวัดร่วมกัน อีกทั้งผลงานทางด้านศาสนวัตถุที่พระสงฆ์หรือเจ้าอาวาสในอดีตที่มีความสามารถทางประติมากรรมก็ดี วิจิตรศิลป์ก็ดี ได้สร้างผลงานต่างๆ ไว้ในวัดเป็นศาสนวัตถุ ก็ถือเป็นผลงานทางสังคมท้องถิ่นทั้งสิ้น ประกอบกับประเทศไทยมีภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมแสดงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติที่บรรพบุรุษได้มอบไว้ให้เป็นมรดกสืบทอดมาจนทุกวันนี้ ทำให้ประเทศไทยมีความโดดเด่นในเรื่องวัฒนธรรมที่บ่งบอกถึงความเป็นไทยได้อย่างเด่นชัด เอกลักษณ์ของขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ดงามเป็นแบบแผนการปฏิบัติและการแสดงออกทางความรู้สึกนึกคิด ต่าง ๆ ของคนในสังคมที่ต้องรักษาไว้ให้คงอยู่คู่ชาติ ซึ่งมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ของคนแต่ละยุคแต่ละสมัยที่ปรับเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อม รวมทั้งเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แต่ภายใต้การปรับเปลี่ยนก็ยังคงไว้ซึ่งรูปแบบและความเชื่อถือศรัทธา รวมทั้งทัศนคติและค่านิยมของความเป็นไทยที่เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคม

จะเห็นได้ว่า จากอดีตจนถึงปัจจุบันนั้นเป็นสิ่งขอกซึ่งเป็นประจักษ์พยานของพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ พระสงฆ์มีบทบาทภาระหน้าที่สำคัญในวิถีชีวิตร่วมสมัยที่สาธารณชนจะต้องเข้าถึงรับรู้ได้ การที่จะปกป้องคุ้มครองและอนุรักษ์หลักฐานทางกายภาพของโบราณสถานที่ยังคงอยู่ จิตวิญญาณขนบธรรมเนียมที่สืบทอดรวมทั้งบริบทที่เกี่ยวข้องในภาพรวมทั้งหมดได้นั้น จะต้องสร้างความเข้าใจและทำให้เกิดความตระหนักในคุณค่าความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมในกลุ่มประชาชนในท้องถิ่นและผู้มาเยือนด้วยลักษณะที่มีความสมดุลและปรับใช้ตามสถานภาพที่เป็นอยู่ลักษณะเฉพาะของทั้งมรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรม มีระดับของความสำคัญที่แตกต่างกัน ในขณะที่บางแหล่งมีคุณค่าความสำคัญอย่างยิ่งในระดับโลก ก็ยังมีแหล่งอื่นๆ ที่มีคุณค่าเพียงในระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับท้องถิ่น การสื่อความหมายต่างๆ จะต้องนำเสนอถึงความแตกต่างของระดับความสำคัญนี้แก่ประชาชนในท้องถิ่นและผู้มาเยือนด้วยวิธีการใช้สื่อรูปแบบการศึกษาและเทคโนโลยีในปัจจุบันที่มีความเหมาะสมกิจกรรมการสื่อความหมายนี้จะต้องสนับสนุนให้สาธารณชนได้ตระหนักถึงคุณค่าและให้ความร่วมมือช่วยเหลืออันจะส่งผลให้มรดกทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรมดำรงอยู่สืบต่อไป

การอนุรักษ์ส่งเสริมเรื่องวัฒนธรรมไทยมีปรากฏเป็นหลักฐานอย่างเป็นทางการมาตั้งแต่ครั้งสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยมีการก่อตั้งกระทรวงวัฒนธรรม ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2495 มีนโยบายมุ่งเน้นความเป็นชาตินิยมอย่างสูง และอาจถือเป็นยุคของการรณรงค์เรื่องวัฒนธรรมเป็นยุคแรก จากนั้นความผันผวนทางการเมืองทำให้มีการเน้นนโยบายที่แตกต่างกันของผู้นำประเทศเรื่อยมา จนกระทั่งสมัยของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เริ่มเล็งเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมอีกครั้ง และได้ก่อตั้งสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อดูแลรับผิดชอบเรื่องดังกล่าวในปี พ.ศ. 2522 จากนั้นงานวัฒนธรรมก็เป็นที่เด่นชัดขึ้น โดยได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติอย่างชัดเจน (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2537 : 1) ในเรื่องการพัฒนาส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมนั้น องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงพระราชทานพระบรมราโชวาทอันสำคัญต่อการพัฒนางานศิลปวัฒนธรรมไว้ว่า งานด้านการศึกษา ศิลปะ และวัฒนธรรมนั้นคือ งานสร้างสรรค์ความเจริญทางปัญญาและจิตใจ ซึ่งเป็นทั้งต้นเหตุ และองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ของความเจริญด้านอื่น ๆ ทั้งหมดเป็นปัจจัยที่จะช่วยให้เรารักษาและธำรงความเป็นไทยไว้ได้สืบไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545 : คำนำ)

ดังนั้น ในการพัฒนาส่งเสริมตลอดจนรักษาและการเรียนรู้คุณค่าศิลปวัฒนธรรมที่ดีไว้นั้น จำเป็นต้องมีกระบวนการพัฒนาที่เหมาะสมซึ่งจะเป็นเครื่องมือสำคัญในอันที่จะทำให้ประชาชนได้เข้าใจในคุณค่าที่แท้จริงของวัฒนธรรม มีทักษะ ทศนคติ และพฤติกรรมที่พึงงามสามารถพัฒนาสร้างสรรค์และเลือกสรร นำวัฒนธรรมไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม สิ่งจำเป็นคือการศึกษารเรียนรู้ที่ท่าท้องถิ่นได้เข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม เข้าใจธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลง จะเป็นตัวกระตุ้นให้ประชาชนเข้าใจสิ่งแวดล้อมได้อย่างถ่องแท้สามารถคิด จินตนาการ วิเคราะห์สถานการณ์และเร่งรีบหาทางแก้ไขได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งยังรู้จักเลือกรับและเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงและการไหลบ่าของวัฒนธรรมต่างชาติได้เป็นอย่างดี ปัญหาทางวัฒนธรรมเป็นปัญหาใหญ่ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนชาวไทยมาก เป็นปัญหาที่มีขอบเขตกว้างสะสมมานานและละเอียดอ่อน ลักษณะของปัญหาเป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงที่เป็นวิวัฒนาการแบบค่อยเป็นค่อยไป เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ผลที่เกิดขึ้นก็ได้ถึงขั้นอันตรายหรือถึงขั้นวิกฤติเหมือนปัญหาการเมือง ปัญหาเศรษฐกิจ แต่ถึงกระนั้นก็นับได้ว่าเป็นปัญหาใหญ่ที่ผู้มีส่วนร่วมรับผิดชอบทั้งหมดต้องเร่งรีบแก้ไข เพราะเป็นปัญหาที่ถูกกละเลยสะสมมานาน ทุกภาคส่วนควรตระหนักและให้ความสำคัญในการพัฒนางานอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และต่อการพัฒนาสังคมประเทศชาติ

จากข้อมูลของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ได้กล่าวถึง การเสื่อมโทรมของแหล่งโบราณสถาน และศิลปวัฒนธรรมไว้ว่า เมื่อสังคมไทยยอมรับวัฒนธรรมใหม่เข้ามาย่อมเกิดลักษณะที่เรียกว่า “การสูญหายทางวัฒนธรรม” คือการเกิดวัฒนธรรมใหม่ เข้ามาทดแทนที่ของเก่า ดังนั้นในปัจจุบัน การดัดแปลงรื้อถอน หรือทำลายโบราณสถาน เกิดขึ้นเนื่องจากค่านิยมของสังคม ที่มีการรับอิทธิพลของอารยธรรมต่างถิ่นเข้ามามีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงรสนิยมในเรื่องรูปแบบเดิม (ของเก่า) ที่สังคมปัจจุบันคิดว่าล้าสมัย ทำให้เกิดการสร้างสิ่งแวดล้อมใหม่ที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางด้านภูมิทัศน์ เป็นการทำลายแหล่งโบราณสถานให้เสื่อมคุณค่าในที่สุด (คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, 2530 : 40)

ซึ่งสอดคล้องกับในปัจจุบันศิลปวัฒนธรรมของสังคมไทยกำลังถูกทอดทิ้งไป เนื่องจากการปล่อยปะละเลยในวัฒนธรรมตนเอง อิทธิพลของวัฒนธรรมอื่น เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามามีบทบาทแทน และตกอยู่ในภาวะกระแสทุนนิยมพาณิชย์นิยม และวัตถุนิยม ขาดความภาคภูมิใจในความเป็นไทยขาดความรักและความผูกพันกับท้องถิ่น การยอมรับในภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นรากเหง้าไทยแต่เดิมมีน้อย ทุกวันนี้สังคมไทยได้หันไปรับวัฒนธรรมตะวันตกที่ไหลบ่าเข้ามาผ่านสื่อต่างๆ โดยปราศจากการเลือกสรรกลั่นกรอง จนเกิดการซึมซับดัดแปลงละทิ้งวัฒนธรรมเดิมรับเอาวัฒนธรรมอื่นมาเป็นของตน เกิดการครอบงำทางวัฒนธรรม ในขณะที่เดียวกันก็สร้างค่านิยมและทัศนคติที่ขัดแย้งระหว่างคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ สภาพวิถีชีวิตไทยเอกลักษณ์วัฒนธรรมที่ดั้งเดิมถูกเบียดเบียนและเปลี่ยนแปลง นำมาซึ่งปัญหาความเสื่อมโทรมทางศิลปวัฒนธรรมและปัญหาต่างๆ อีกนานัปการ ทั้งปัญหายาเสพติด อบายมุข ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สถาบันครอบครัวขาดการยึดโยงสมาชิกในครอบครัวขาดความรัก ความอบอุ่น ความเข้าใจ ความผูกพันและครอบครัวล่มสลายในที่สุด

จากปัญหาดังกล่าว ส่งผลกระทบถึงศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์อย่างหนักหน่วงอย่างหนัก คณะสงฆ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ วัดบางวัดมีการองค์กรแห่งการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมของวัดและชุมชนขึ้นโดยการจัดตั้งศูนย์การพัฒนาส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมทั้งของวัดและภูมิปัญญาพื้นบ้านขึ้นภายในวัด และร่วมกับองค์กรรัฐ องค์กรเอกชน ตลอดจนประชาชนได้ร่วมกันรณรงค์ให้ช่วยกันส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมขึ้นอีกด้วยแต่ก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้มากนัก ผู้วิจัยในฐานะเป็นพระสงฆ์อธิการผู้บริหารงานคณะสงฆ์และร่วมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีความตระหนักดีว่า วัดและคณะสงฆ์ในฐานะเป็นผู้นำในการรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม พึงควรมีแนวพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนจังหวัดเพชรบูรณ์อย่างจริงจังโดยมีการพัฒนาด้านนโยบาย ด้านการส่งเสริม ด้านการสนับสนุน ด้านการสร้างมาตรฐาน และด้านการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม และเชื่อมโยงความรู้ท้องถิ่นสู่สากล อันจะเป็นกลไกในการฟื้นฟู อนุรักษ์ สืบสาน พัฒนา เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งสร้างสรรค์ ส่งเสริมภูมิปัญญาไทยให้เป็นรากฐานการพัฒนาองค์ความรู้ที่ดีขึ้น และเป็นองค์ประกอบที่มุ่งเน้นให้มีการอนุรักษ์ส่งเสริม สืบสาน พัฒนา เผยแพร่เอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นมรดกไทย ผู้วิจัยจึงได้เลือกศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนา

องค์กรแห่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งผลการศึกษาจักเป็นประโยชน์ทางวิชาการ และนำไปปรับใช้ในการพัฒนาส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมแบบยั่งยืน ตลอดจนนำไปปรับประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสังคมไทยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดการจัดวัดและชุมชนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์
3. เพื่อเสนอรูปแบบและพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์

ระเบียบวิธีวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ดำเนินการเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยเชิงปริมาณประกอบด้วย พระสงฆ์ นักวิชาการ และประชาชนทั่วไปกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie & Morgan (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2552 : 49) ได้กลุ่มตัวอย่าง 500 คน สุ่มแบบแบ่งชั้นอย่างไม่เป็นสัดส่วน (Non-Proportional Stratified Random Sampling) ประกอบด้วย เลือกแบบเจาะจงจากพระสงฆ์ นักวิชาการ และประชาชน วัดและชุมชนในอำเภอหล่มสัก วัดโฆษา วัดศรีภูมิ ชุมชนตำบลบ้านตัว ชุมชนตำบลห้วยไร่ อำเภอหล่มเก่า วัดทุ่งธงชัย วัดศรีฐานปิยาราม ชุมชนวัดทุ่งธงชัย ชุมชนวังบาล จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยแบ่งกลุ่มประชากรตัวอย่างออกเป็น 4 กลุ่ม รวม 48 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลมี 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ ได้แก่ เพศ อายุ ตำแหน่ง ขนาดของวัดและชุมชนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้

ตอนที่ 2 สภาพการจัดการพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีลักษณะมาตราประมาณค่า 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการให้ความรู้ ด้านการจัดกิจกรรม ด้าน เผยแผ่ และด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วม

ตอนที่ 3 แนวทางการจัดการพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิด (Open-ended Questionnaire) ค่า 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการให้ความรู้ ด้านการจัดกิจกรรม ด้านเผยแพร่ และด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วม

3. การพัฒนาคุณภาพของเครื่องมือ

3.1 การตรวจสอบความตรงของเนื้อหาและแบบสอบถาม

การตรวจสอบความตรงของเนื้อหาและแบบสอบถามโดยเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือจำนวน 5 ท่าน ที่ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงมีคุณสมบัติดังนี้

1) นักวิชาการที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านองค์กรแห่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 2 คน

2) ผู้บริหารองค์กรแห่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ 1 คน

3) นักวิชาการด้านการศิลปวัฒนธรรม 2 คน

โดยตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ของข้อคำถามในแบบสอบถามกับนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย แล้วนำผลการตรวจสอบมาวิเคราะห์ความสอดคล้องโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of consistency = IOC) ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณาคัดเลือกเฉพาะข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป ที่แสดงว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่ต้องการ (สุวิมล ธีรพานันท์, 2548) โดยผู้วิจัยกำหนดระดับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญดังนี้

+ 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นถูกต้องเหมาะสมใช้ได้

0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่ถูกต้องเหมาะสมใช้ได้

- 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นผิดพลาดไม่เหมาะสมใช้การไม่ได้

นำคะแนนที่ได้มาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดมุ่งหมายเนื้อหาที่ต้องการวัด โดยการแทนค่าในสูตรดังนี้

นำคะแนนที่ได้มาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดมุ่งหมายเนื้อหาที่ต้องการวัด โดยการแทนค่าในสูตรดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

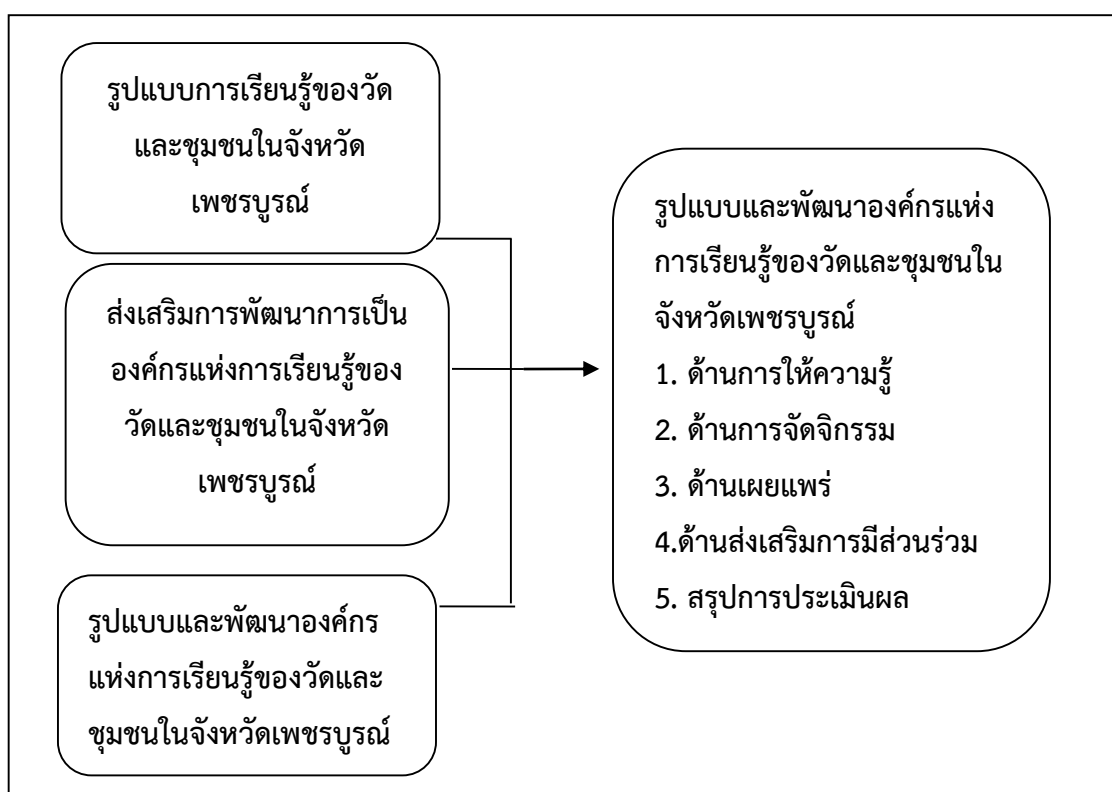
IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับสิ่งที่ต้องการวัด

$\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ

ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of consistency = IOC) ของแบบสอบถามตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวข้างต้น ปรากฏผลว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องผ่านเกณฑ์ทุกข้อโดยมีค่า IOC อยู่ระหว่าง .60 – 1.00

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. แนวคิดและความเป็นมาของการจัดวัดและชุมชนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้
การจัดวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ คือ การสร้างบุคคลที่มีความพร้อมสามารถเป็นกัลยาณมิตรเป็นปัจจัยแรกที่มีความสำคัญอันจะนำไปสู่การจัดเตรียมปรัตโหมสะ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดโยนิโสมนสิการ จนเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สามารถพัฒนาตนไปสู่การเป็นกัลยาณมิตรต่อตนเอง และผู้อื่นได้ในที่สุด โดยในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าทรงใช้หลักธรรมวินัย และพุทธวิธีการบริหารดูแลสังคมในอารามให้มีความสัปปายะทั้ง 4 ด้าน คือ เสนาสัปปายะ บุคคลสัปปายะ อาหารสัปปายะ และธัมมสัปปายะ ส่วนวัดดีเด่นในปัจจุบัน ยังคงใช้หลักธรรมวินัยเป็นเครื่องกำกับดูแลการพัฒนาตนของพระภิกษุสามเณร ร่วมกับ

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายเถรสมาคม โดยมีเจ้าอาวาสวัดเป็นผู้นำในการกำหนดนโยบาย สร้างจิตสำนึกให้เกิดความร่วมมือในการจัดสถานที่และกิจกรรมวัดในสมัยพุทธกาล เกิดขึ้นเพราะมีผู้เลื่อมใสในพระพุทธเจ้าผู้มุ่งทำประโยชน์เพื่อความสุขของมหาชน การสร้างวัดถวายไว้ในพระพุทธศาสนานั้น จุดประสงค์ก็เพื่อใช้เป็นสถานที่พำนักของพระสงฆ์ผู้สละแล้วจากการเป็นอยู่อย่างคฤหัสถ์ พระสงฆ์ผู้ปรารถนาความเพียรเพื่อทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน วัดในสมัยพุทธกาลมีบรรยากาศสภาพแวดล้อมเอื้ออำนวยต่อการประพฤติพรหมจรรย์ของพระสงฆ์ วัดเป็นสัญลักษณ์ของความสงบ รื่นรมย์ เพราะเป็นที่พักของผู้มีบาปกรรมอันสงบระงับแล้ว ห่างไกลจากความชั่วทุกรูปแบบ เป็นที่อาศัยของผู้ที่มีความบริสุทธิ์สะอาดทางกาย วาจา ใจแน่วแน่ในการจัดวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ในสมัยพุทธกาล เป็นไปตามพุทธปณิธานของพระพุทธเจ้า คือ มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) โดยสอนภิกษุให้รู้จักตนเองและรู้จักสรรพสิ่งต่างๆ ที่แวดล้อมอยู่ให้แจ่มแจ้ง เพื่อจะได้ปฏิบัติตนให้กลมกลืนกับสภาพที่แท้จริงของสิ่งแวดล้อมนั้นได้อย่างถูกต้อง โดยยึดหลักธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ จากนั้นก็บำเพ็ญสมณกิจเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน โดยการสั่งสอนด้วยวิธีต่างๆ เช่น การทำให้ดูเป็นตัวอย่าง การเทศนา เพื่อให้รู้จักทางดำเนินชีวิตที่จะพบกับความสุข ความสงบเย็นที่ประณีตแนวคิดเรื่องการจัดการในสังคมสงฆ์สมัยพุทธกาล ไม่มีอะไรมากนัก เพราะสงฆ์ทุกรูปมีหน้าที่ปฏิบัติตามธรรมวินัย พระอุปัชฌาย์มีหน้าที่ปกครองดูแลศิษย์ การหาสถานที่ในการสร้างวัดจัดการเรื่องการก่อสร้างเสนาสนะต่าง ๆ เป็นเรื่องของชาวบ้านทั้งสิ้น

2. การจัดวัดแห่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์

แนวทางการจัดการเรียนรู้ในวัด มีองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อกัน คือ มีบุคลากรที่เป็นกัลยาณมิตรเป็นผู้จัดเตรียมปัจจัยภายนอก เพื่อน้อมนำให้ผู้เรียนรู้เกิดกระบวนการเรียนรู้ขึ้นภายใน จนพัฒนาไปสู่กระบวนการเรียนรู้ตามหลักศีล สมาธิ ปัญญาอย่างเป็นองค์รวม มุ่งให้เกิดผลคือ การพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ครบทั้ง 4 ด้านคือ ด้านกาย (กายภาวนา) ด้านความประพฤติ (ศีลภาวนา) ด้านการฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็ง (จิตตภาวนา) และด้านการพัฒนาปัญญา รู้และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง (ปัญญาภาวนา) อันเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มุ่งพัฒนาบุคคลให้สามารถดำรงชีวิตและปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสมในทุกช่วงของชีวิต โดยมีองค์ประกอบในการดำเนินการ ดังนี้ คือ มีสภาพแวดล้อม ร่มรื่นเป็นธรรมชาติ เยียบ สงบ เหมาะแก่การเรียนรู้ธรรมมีอาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอต่อการให้บริการ ในส่วนของบุคลากร เป็นผู้ประพฤติธรรม ใฝ่รู้ มีความรับผิดชอบ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ภายในวัดจัดขึ้นเพื่อมุ่งพัฒนากลุ่มเป้าหมาย คือ พระภิกษุสามเณร ประชาชนทั่วไป เด็กและเยาวชน เช่น กิจกรรมการเรียนรู้ธรรมะเพื่อพัฒนาตนเองสำหรับพระภิกษุสามเณร การอบรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม สำหรับประชาชนทั่วไป เด็กและเยาวชน ด้านกระบวนการดำเนินงาน วัดบริหารงานและจัดกิจกรรมต่างๆ อย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายเถรสมาคม โดยการกำหนดวิสัยทัศน์

เป้าหมาย และโครงสร้างการบริหารการจัดการจัดองค์กรเป็นกรอบในการปฏิบัติงาน มีการติดตามและประเมินผลงาน

3. รูปแบบการพัฒนาองค์กรแหล่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์

แนวทางการพัฒนาองค์กรแหล่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อดำเนินงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมให้บรรลุเป้าประสงค์ของการพัฒนาส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมทั้ง 6 ด้าน คือ 1) ด้านสภาพแวดล้อม 2) ด้านพุทธศาสนพิธี/พิธีกรรม 3) ด้านสื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม 4) ด้านแหล่งการเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรม 5) ด้านกิจกรรมเชิงวิชาการในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และ 6) ด้านเครือข่ายภาคีทางศิลปวัฒนธรรม สนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการส่งเสริม เผยแพร่ และแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์กับชุมชนต่างๆ อย่างทั่วถึงต่อเนื่อง ส่งเสริมและเสริมสร้างกลไกในการปกป้องคุ้มครองมรดกทางศิลปวัฒนธรรมศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์และของชาติให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมองค์กรเครือข่ายเสริมสร้างค่านิยม อนุรักษ์ ฟื้นฟูจารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นของจังหวัดเพชรบูรณ์อย่างบูรณาการกับยุคสมัยภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ส่งเสริมประชาชนให้มีค่านิยมที่พึงประสงค์และมีความรู้ความเข้าใจในการเลือกรับสื่อด้านศิลปวัฒนธรรมศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นของจังหวัดเพชรบูรณ์ จัดกิจกรรมเสริมสร้างองค์ความรู้ให้แก่บุคลากรในองค์กร ภาคีเครือข่าย และประชาชน ด้านศิลปวัฒนธรรม เพื่อเพิ่มศักยภาพการทำงานให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมในรูปแบบใหม่ๆ เพื่อเพิ่มอัตราการเข้าร่วมกิจกรรมเข้าบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในด้านเนื้อหา และเพิ่มการตอบรับจากกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเยาวชนในการศึกษาเรียนรู้ และเป็นกำลังในการดูแลรักษาสืบทอดศิลปวัฒนธรรมศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ ต่อไปจากรุ่นสู่รุ่น ส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยและจัดการความรู้ด้านวัฒนธรรมผ่านบุคคล หรือ องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์และของชาติ ร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยให้การสนับสนุนข้อมูล และเครือข่ายเพื่อพัฒนาทุนทางศิลปวัฒนธรรมของชาวจังหวัดเพชรบูรณ์สู่เศรษฐกิจชุมชนอย่างสร้างสรรค์เหมาะสม ผลักดันให้สภาการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ในทุกระดับทั้งวัด บ้าน โรงเรียน ชุมชน ภาครัฐ ภาคเอกชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยใช้ทุนทางศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อร่วมกันพัฒนาชุมชนของตนอย่างยั่งยืนต่อไป

พระพุทธศาสนา เป็นรากฐานสำคัญของศิลปวัฒนธรรมไทย เนื่องจากชาวไทยนับถือพระพุทธศาสนามาช้านาน และหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนา ได้หล่อหลอมซึมซับลงในวิถีไทย กลายเป็นรากฐานวิถีชีวิตของคนไทยในทุกด้าน ทั้งด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณีและศีลธรรม ถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติตน เพื่อให้คนประพฤติดี ประพฤติชอบ สร้างความเจริญดีงาม และความมั่นคง

ทางจิตใจ เพื่อประโยชน์สุขแก่ตนและสังคม ซึ่งหากคนในสังคมเกิดความเลื่อมใสศรัทธาตามหลักพุทธธรรม พระพุทธศาสนา ก็จะทำให้เป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาองค์กรแหล่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์มีข้อค้นพบที่สำคัญ จึงนำอภิปรายผล ดังนี้

ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาองค์กรแหล่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีจำนวน 6 ด้าน คือ 1) ด้านสภาพแวดล้อม 2) ด้านพุทธศาสนพิธี/พิธีกรรม 3) ด้านสื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม 4) ด้านแหล่งการเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรม 5) ด้านกิจกรรมเชิงวิชาการในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และ 6) ด้านเครือข่ายภาคีทางศิลปวัฒนธรรม ได้ดังนี้

1) ด้านการพัฒนางานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในด้านสภาพแวดล้อม พบว่า : โบราณสถาน/โบราณวัตถุ/พุทธศิลป์ /วัฒนธรรมท้องถิ่น/วัฒนธรรมชุมชน/ ธรรมชาติภูมิทัศน์ เป็นการ จัดสภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์ อาคารสถานที่ หรือกายภาพของวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ ซึ่งโดยทั่วไปวัดในจังหวัดสมุทรสงครามจะเป็นวัดเก่าที่มีศิลปวัฒนธรรมทรงคุณค่าอยู่เกือบทุกวัด มีจุดเด่นด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ พุทธศิลป์ วิจิตรศิลป์ และสถาปัตยกรรม อันเป็นมรดกทาง วัฒนธรรมและสื่อการเรียนรู้อันทรงคุณค่า และวัดบางวัดมีธรรมชาติ ที่มีความสงบ ร่มรื่น อย่างไรก็ตามวัดทุกวัดจังหวัดสมุทรสงครามทั้งที่เป็นวัดที่เน้นการส่งเสริมโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีคุณค่า และวัดที่มีจุดเด่นด้านธรรมชาติแวดล้อมและภูมิปัญญาท้องถิ่นสร้างความสงบ สะอาด ร่มรื่น ร่มเย็นภูมิทัศน์อันสวยงาม โบราณสถาน โบราณวัตถุ พุทธศิลป์ อาคารสถานที่สะอาด เหมาะกับการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม และเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปเป็น การพัฒนาทั้งระบบอย่างยั่งยืน จากข้อค้นพบสอดคล้องกับกองแผนงาน กรมการศาสนา (กองแผนงาน กรมการศาสนา, 2542 : 1) ที่ว่า กระบวนการบริหารของเจ้าอาวาสวัดทุกรูป มีกระบวนการแบบธรรมาธิปไตย กล่าวคือ การบริหารที่ทุกคนมีส่วนร่วมรับฟังข้อคิดเห็นในลักษณะการปรึกษาหารือ โดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน แบ่งเป็น 2 ปัจจัย คือ 1. ปัจจัยหลัก หรือปัจจัยโดยตรง ประกอบด้วย ความสามารถพิเศษหรือมีคุณลักษณะเฉพาะพิเศษของเจ้าอาวาส บุคลิกภาพ ภาวะผู้นำ เช่นความมีมนุษยสัมพันธ์ ความซื่อสัตย์ ระยะเวลาในการบวช ระดับการศึกษาและกระบวนการบริหารในการทำงานอย่างเป็นระบบ เป็นต้น 2. ปัจจัยเสริม หรือปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุนได้แก่ สภาพแวดล้อม ทำเลที่ตั้ง บรรยากาศในวัด และการที่วัดมีลักษณะพิเศษเฉพาะเช่น เป็นโบราณสถาน มีโบราณวัตถุทางศิลปวัฒนธรรม และอื่นๆ สอดคล้องกับ ทรงฤทธิ์ เหมือนพรม (2554 : 3) ที่ว่า งานสร้างสรรค์ศิลปะไทย/สื่อผสมในงานพุทธศิลป์ สื่อผสมในงานพุทธศิลป์ เป็นการนำเอาศิลปะล้านช้างมาสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรมผสมจิตรกรรม ที่มีแนวคิดมาจากลัทธิอิสาน โดยโครงสร้างสถาปัตยกรรมนำ

เพื่อแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตท้องถิ่นของชาวอีสานที่แสดงออกมาโดยเรียบง่าย แต่ภายในจิตใจ ความเชื่อ แสดงออกมาซื่อๆ แฝงด้วยหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และสอดคล้องกับนิสา พิมพิเศษ (2554 : 1) ที่ว่าแนวทางการจัดการโบราณสถาน สำหรับภาครัฐและภาคประชาชนนั้นมี 5 แนวทาง สำหรับปัญหาแต่ละประการ ดังนี้ แนวทางที่ 1 เพื่อพัฒนาด้านการศึกษาและวิชาการ ประกอบด้วยกิจกรรมที่เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ โบราณสถานการเก็บข้อมูลโบราณสถานเพิ่มเติม เผยแพร่ข้อมูลทางวิชาการ จัดตั้งศูนย์รวบรวมข้อมูลบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับโบราณสถานในหลักสูตรการเรียน รวมถึงสนับสนุนการวิจัยระดับท้องถิ่น แนวทางที่ 2 เพื่อพัฒนาการเข้าถึงแหล่ง ประกอบด้วยกิจกรรมการพัฒนาและดูแลรักษาเส้นทางคนบางคนเพื่อความสะดวกและปลอดภัย แนวทางที่ 3 เพื่อพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐาน ประกอบด้วยกิจกรรมสร้างระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และดูแลรักษาอย่างเหมาะสม แนวทางที่ 4 เพื่อลดความเสี่ยงต่อการเสื่อมสภาพจากธรรมชาติ ประกอบด้วยกิจกรรมอนุรักษ์และดูแลรักษาโบราณสถานอย่างต่อเนื่อง แนวทางที่ 5 เพื่อลดความเสี่ยงต่อการเสื่อมสภาพจาก มนุษย์ ประกอบด้วยกิจกรรมดูแลรักษาโบราณสถาน เผยแพร่ความรู้ด้านกฎหมาย และบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับโบราณสถานอย่างเคร่งครัด รวมถึงปลูกฝังจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของโบราณสถาน

พบว่า : กิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา เทศกาลตามประเพณีนิยม รวมทั้งจัดกิจกรรมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย การจัดศาสนพิธี พิธีกรรม เทศกาลงานบุญตาม ประเพณีนิยม และกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา ถือเป็นสื่อพื้นบ้านหรือสื่อประเพณีที่ทุกวัดในจังหวัดสมุทรสงครามจัด เช่น การแสดงธรรมเทศนาในวันสำคัญทางศาสนา การบำเพ็ญกุศลทางพระพุทธศาสนา การทำวัตร การจัดงานพิธีทางศาสนา วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา การบรรพชา เป็นต้น ซึ่งนอกจากจะเป็นการส่งเสริมศาสนาแล้ว ยังจัดกิจกรรมส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทยที่จังหวัดสมุทรสงครามได้ประเพณีปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน

จากข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับจรีน ศิริ (2549 : 9)ที่ว่า วัฒนธรรมชุมชนเมืองก๊ิดที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาศักยภาพชุมชนทั้ง 2 ประเภท และนาวัฒนธรรมชุมชนที่ค้นพบมาเป็นฐานในการดำเนินการพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านการท่องเที่ยวทั้ง 2 ด้าน กล่าวคือ วัฒนธรรมที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการกลุ่มหรือองค์กรในชุมชน พบว่า มีวัฒนธรรมในชุมชนเมืองก๊ิด 2 กลุ่ม คือ (1) วัฒนธรรมด้านความเชื่อ อันประกอบด้วยความเชื่อเกี่ยวกับนรกสวรรค์ ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ความเชื่อเกี่ยวกับกรรมดี กรรมชั่ว ความเชื่อเกี่ยวกับคำสาบานและความเชื่อเกี่ยวกับชาติภพ กับวัฒนธรรมทางบรรพตฐานซึ่งประกอบด้วยวิถีประชา จารีตประเพณี กฎหมายบ้านเมือง สอดคล้องกับจุมล พูลภัทรชีวิน และคณะ (2549 : 3) ที่ว่าการพัฒนากระบวนการสร้างความดี มีคุณธรรมด้วยหลักพิธีกรรมในพระพุทธศาสนา เป็นคุณลักษณะที่สำคัญของคนดีมีคุณธรรมคือ คนที่มีศีลมีธรรมะมีสติ มีความรับผิดชอบประพฤติดี มีความซื่อสัตย์ละเอียดและเกรงกลัวต่อ

บาปมีสัมมาอาชีวะขยันหมั่นเพียรรักษาคุณค่าและความสำคัญของสิ่งที่ตั้งงามเอื้อเพื่อแผ้วแผ้วมีเมตตาหมั่นทำบุญทำทานอดทนอดกลั้นอดออม สามัคคี กตัญญูทเวทีมีจิตสำนึกสาธารณะมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมายรักชาติ ศาสนา ศักดิ์ศรี ระดับครอบครัว พบว่าครอบครัวดี มีคุณธรรมมีลักษณะสำคัญคือครอบครัวที่ตั้งอยู่ในศีล 5 มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่และบทบาทในครอบครัวมีความสัมพันธ์อันดีและอบอุ่นไม่ประมาททำการโดยใช้ปัญญาสุภาพรับฟังผู้อื่นเฝ้าหาความรู้ครองตนเป็นพลเมืองดีเอื้อเพื่อแผ้วแผ้วสงเคราะห์บำรุงศาสนา ระดับชุมชน พบว่าคุณลักษณะที่สำคัญของชุมชนดีมีคุณธรรมคือคนในชุมชนเป็นสมาชิกที่ดี มีศีลธรรมมีผู้นำ/ผู้ปกครองที่ดี ชุมชนพึ่งตนเองได้ร่วมกันแก้ไขปัญหามืองค์กรเครือข่ายที่ เข้มแข็งกระบวนการสร้างชุมชนดี มีคุณธรรมโดยสร้างชุมชนให้เข้มแข็งสร้างกระบวนการเรียนรู้และสร้างองค์กรเครือข่ายที่เข้มแข็ง

สรุป

1. แนวทางการพัฒนาองค์กรแหล่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านการบริหารจัดการ

แนวทางการพัฒนาองค์กรแหล่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านการบริหารจัดการ เป็นไปตามกระบวนการบริหารจัดการประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 7 ประการ โดยการปรับปรุงประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพแนวทางการพัฒนาองค์กรแหล่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 การวางแผน (Planning) จังหวัดเพชรบูรณ์ มีการวางแผนเป็นหลักการสำคัญมูลฐานของกระบวนการบริหารจัดการพัฒนาส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของคณะสงฆ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ถือว่าแผนงานเป็นหลักและเป็นรากฐานของการปฏิบัติงานทั้งปวง การวางแผนในรูปแบบการบริหารจัดการทั้งแผนระยะสั้น และแผนระยะยาว รูปแบบของแผนงานประกอบด้วยวัตถุประสงค์ นโยบาย แนวปฏิบัติและมาตรฐานของงาน ซึ่งในองค์กรสงฆ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้วางแผนงานและกรอบขั้นตอนการปฏิบัติไว้อย่างชัดเจนว่า จะทำอะไร (What) จะทำอย่างไร (How) จะใช้เงินเท่าไร (How money) จะมอบหมายให้ใครทำ (Who) และจะกระทำเมื่อไร (When) นอกจากนั้นโดยมีคณะกรรมการผู้บริหารงานด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมทั้งฝ่ายสงฆ์และฆราวาสช่วยกันกำกับดูแลอย่างสมดุลง่ายภาพเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุตามเป้าประสงค์ที่ได้ตั้งไว้

1.2 การจัดองค์การ (Organizing) คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์ มีการกำหนดงานควบคุมและบังคับบัญชาในลักษณะหน่วยงานหลัก หน่วยงานที่ปรึกษา และหน่วยงานช่วย พร้อมทั้งกำหนด ช่วงการบังคับบัญชาไว้ด้วย ซึ่งรูปแบบดังกล่าวนี้ได้มีระเบียบว่าด้วยการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมอันเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับงานด้านสาธารณูปการซึ่งกำหนดโดยมหาเถรสมาคม ไว้เรียบร้อยแล้ว พร้อมกับการจัดองค์การ คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ เข้ามาดำเนินการตามลำดับขั้น เพื่อให้เกิดการสื่อสารความเข้าใจในองค์การเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ สายการบังคับบัญชาและการติดต่อ

1.3 การจัดบุคลากรสงฆ์ (Staffing) คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์ มีกระบวนการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรสงฆ์ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้ามาสู่องค์กรสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์ ในส่วนของการพัฒนาส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม เนื่องจากบุคลากรสงฆ์ที่มีหน้าที่ในการเผยแผ่นั้น มีระดับพระสังฆาธิการทุกระดับชั้น ผู้นำชุมชนของแต่ละชุมชน ปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ฉะนั้น การได้มาของบุคลากรด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมจำเป็นต้องมีการสรรหา คัดเลือกเพื่อทำหน้าที่ในการทำงานเพื่อองค์กร

1.4 การอำนวยการ (Directing) คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์ มีขั้นตอนของการสั่งการจากระดับพระสังฆาธิการ ที่ทำหน้าที่ในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างเจ้าคณะพระสังฆาธิการผู้ปกครองในเขตนั้นๆ ถือว่าเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบในเขตนั้นๆ ในลักษณะของการสั่งการ ระเบียบ ข้อบังคับอย่างเหมาะสมดีงาม

1.5 การประสานงาน (Co-ordinating) คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์ มีการติดต่อสื่อสารภายในองค์กร โดยเฉพาะองค์กรคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์ ตั้งแต่ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบล และระดับวัด เพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร การประสานงานระหว่างหน่วยงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรการประสานงานเป็นขั้นหนึ่งของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมงานศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์

1.6 การรายงาน (Reporting) คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์ มีการปฏิบัติหน้าที่ในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของบุคลากร โดยมีการรายงานผลการปฏิบัติและการประชาสัมพันธ์ขององค์กรสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์ เริ่มจากการวางแผนการจัดองค์กร การบริหารงานบุคคล การสั่งการ การประสานงาน ต่อจากนั้นก็เป็นที่หน้าที่ขององค์กรสงฆ์ ส่วนหน่วยงานที่รับผิดชอบที่จะต้องติดตามผลว่าสิ่งที่ได้สั่งการหรือมอบหมายให้แก่ผู้ร่วมงานนั้น ผลการปฏิบัติงานบรรลุหรือไม่เพียงใด มีอุปสรรคและข้อขัดข้องประการใด ผลการปฏิบัติงานสอดคล้องและบรรลุเป้าหมายขององค์กรหรือไม่ ทั้งนี้เพื่อจะได้เป็นการประเมินผลงานขององค์กร และประเมินผลการปฏิบัติงานของเพื่อนร่วมงานด้วย และจะได้เป็นข้อมูลในการรายงานผลการปฏิบัติงานต่อผู้บังคับบัญชา และประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบด้วย

1.7 งบประมาณ (Budgeting) คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์ มีรูปแบบการบริหารจัดการการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ได้จัดตั้งกองทุนเพื่อการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยมีระเบียบคำสั่งจากมหาเถรสมาคม เพื่อเพิ่มศักยภาพและการพัฒนาบุคลากรส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยมีการกีดกันที่เกี่ยวกับการบริหารงบประมาณ มีการกีดกันที่จะต้องปฏิบัติ 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรก ได้แก่ การจัดทางงบประมาณซึ่งเป็นการวางแผนล่วงหน้าในการขอเงินเพื่อจัดซื้อหรือจัดจ้างหรือค่าใช้จ่าย และขั้นตอนที่สอง ได้แก่ การดำเนินการใช้เงินเพื่อจัดซื้อหรือจัดจ้างตามงบประมาณที่ได้รับนั้น

2. การพัฒนาด้านสภาพแวดล้อมของศิลปวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์

ด้านสภาพแวดล้อม อันได้แก่โบราณสถาน/โบราณวัตถุ/พุทธศิลป์ /วัฒนธรรมท้องถิ่น/ วัฒนธรรมชุมชน/ ธรรมชาติภูมิทัศน์ เป็นการ จัดสภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์ อาคารสถานที่ หรือกายภาพของวัด ให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ ซึ่งโดยทั่วไปวัดในจังหวัดเพชรบูรณ์ จะเป็นวัดเก่าที่มีศิลปวัฒนธรรมทรงคุณค่าอยู่เกือบทุกวัด มีจุดเด่นด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ พุทธศิลป์ วิจิตรศิลป์ และสถาปัตยกรรม อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมและสื่อการเรียนรู้อันทรงคุณค่า และวัดบางวัดมีธรรมชาติ ที่มีความสงบ ร่มรื่น อย่างไรก็ตามวัดทุกวัดจังหวัดเพชรบูรณ์ทั้งที่เป็นวัดที่เน้นการส่งเสริมโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีคุณค่า และวัดที่มีจุดเด่นด้านธรรมชาติแวดล้อมและภูมิปัญญาท้องถิ่นสร้างความสงบ สะอาด ร่มรื่น ร่มเย็นภูมิทัศน์อันสวยงาม โบราณสถาน โบราณวัตถุ พุทธศิลป์ อาคารสถานที่สะอาด เหมาะกับการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม และเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปเป็นการพัฒนาทั้งระบบอย่างยั่งยืน แนวทางการพัฒนาแผนงานในการดำเนินงานด้านสภาพแวดล้อม คือ เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ รวมทั้งเปิดพื้นที่และส่งเสริมกิจกรรมส่งเสริมให้ประชาชนที่มีความแตกต่างหลากหลายของวิถีชีวิตและศิลปวัฒนธรรมของสถาปัตยกรรม อันเป็นมรดกทาง วัฒนธรรมและสื่อการเรียนรู้อันทรงคุณค่า และวัดบางวัดมีธรรมชาติ ที่มีความสงบ ร่มรื่น อย่างไรก็ตามวัดทุกวัดจังหวัดเพชรบูรณ์ทั้งที่เป็นวัดที่เน้นการส่งเสริมโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีคุณค่า และวัดที่มีจุดเด่นด้านธรรมชาติแวดล้อมและภูมิปัญญาท้องถิ่นสร้างความสงบ สะอาด ร่มรื่น ร่มเย็นภูมิทัศน์อันสวยงาม โบราณสถาน โบราณวัตถุ พุทธศิลป์ อาคารสถานที่สะอาด เหมาะกับการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม และเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปเป็นการพัฒนาทั้งระบบอย่างยั่งยืน แนวทางการพัฒนาแผนงานในการดำเนินงานด้านสภาพแวดล้อม คือ เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ รวมทั้งเปิดพื้นที่และส่งเสริมกิจกรรมส่งเสริมให้ประชาชนที่มีความแตกต่างหลากหลายของวิถีชีวิตและศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ได้แสดงออกและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างการยอมรับและเคารพอัตลักษณ์ คุณค่าและความแตกต่างหลากหลายของวิถีชีวิตและศิลปวัฒนธรรม พร้อมทั้งมีการบริหารจัดการองค์ความรู้ ภูมิปัญญา และทุนทางศิลปวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ และนำไปใช้ประโยชน์ในการให้คำแนะนำปรึกษาบ่มเพาะ พัฒนาศักยภาพและส่งเสริมสนับสนุนผู้ประกอบการที่ประกอบธุรกิจด้านการพัฒนาสินค้า ผลิตภัณฑ์และบริการ โดยใช้ทุนทางศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ ส่งเสริมโอกาส พื้นที่ เวทีและกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรม เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างวัด เจ้าหน้าที่รัฐ ผู้นำท้องถิ่น และประชาชนในจังหวัดเพชรบูรณ์มีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ รวมทั้งบูรณะ พื้นฟู ปฏิสังขรณ์โบราณสถาน พุทธศาสนสถาน และแหล่งโบราณคดี แหล่งศูนย์รวมศิลปวัฒนธรรมของวัดและชุมชนที่มีความสำคัญในจังหวัดเพชรบูรณ์พัฒนาเมืองที่มีศักยภาพและมีอัตลักษณ์โดดเด่นด้านศิลปวัฒนธรรม ให้เป็นเมืองแห่งศิลปวัฒนธรรมสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยว แหล่งทางศิลปวัฒนธรรม และศักยภาพทางเศรษฐกิจและสังคมในจังหวัดเพชรบูรณ์ พร้อมทั้งศึกษาวิจัยและ

พัฒนาเมืองนิเวศวัฒนธรรมต้นแบบรองรับการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศของการพัฒนาส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์อย่างต่อเนื่อง

3. การพัฒนาด้านพุทธศาสนพิธี / พิธีกรรม :

ด้านกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา เทศกาลตามประเพณีนิยม รวมทั้งจัดกิจกรรมอนุรักษ์ ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย การจัดศาสนพิธี พิธีกรรม เทศกาล งานบุญตาม ประเพณีนิยม และกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา ถือเป็นสื่อพื้นบ้านหรือสื่อประเพณีที่ทุกวัดใน จังหวัดเพชรบูรณ์จัด เช่น การแสดงธรรมเทศนาในวันสำคัญทางศาสนา การบำเพ็ญกุศลทางพระพุทธศาสนา การทำวัตร การจัดงานพิธีทางศาสนา วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา การบรรพชา เป็นต้น ซึ่ง นอกจากจะเป็นการส่งเสริมศาสนาแล้ว ยังจัดกิจกรรมส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทยที่จังหวัดเพชรบูรณ์ได้ประเพณีปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน

แนวทางการพัฒนาด้านพุทธศาสนพิธี / พิธีกรรม คณะสงฆ์ของจังหวัดเพชรบูรณ์ควรมีการ ส่งเสริม และสร้างจิตสำนึกให้แก่ประชาชนเพศชายให้เข้ามามีส่วนร่วมต่อกิจกรรมทางพุทธศาสนาให้มากยิ่งขึ้น เช่น จัดกิจกรรมที่เพศชายต้องการเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ตัวอย่างเช่น การบวชตามประเพณีวันสำคัญต่าง ๆ เป็นต้น โดยมีการณรงค์สร้างจิตสำนึกของประชาชนและเยาวชนซึ่งมีอายุน้อยยังอยู่ในวัยศึกษาหรือวัยเริ่ม ทำงานให้มีส่วนร่วมในการปรับปรุงและพัฒนา กิจกรรมทางพุทธศาสนาให้มีความน่าสนใจร่วมสมัยและเพื่อ เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนต่อไป เช่น จัดหลักสูตร อบรมร่วมกับโรงเรียน การจัดกิจกรรมเข้าค่าย อบรมธรรมทางศิลปวัฒนธรรมประกอบเป็นองค์แห่งการเรียนรู้ด้วย โดยมีรูปแบบที่เหมาะสมกับผู้ที่ได้ การศึกษาน้อยให้เข้าใจถึงประโยชน์และความสำคัญของการเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางพุทธศาสนา เช่น อาศัยผู้มีความสำคัญต่อจิตใจของชุมชน อาจเป็นผู้นำชุมชนหรืออาจารย์ในโรงเรียนในชุมชน ช่วย ประชาสัมพันธ์ข่าวสารหรือชี้แจงและประโยชน์ อาจเริ่มจากการเข้าวัดในวันพระเป็นต้น และส่งเสริมให้ผู้มี ระยะเวลาอาศัยอยู่ในชุมชนน้อยเข้ามามีส่วนร่วมต่อกิจกรรมทางพุทธศาสนาผู้ที่มิมีระยะเวลาอาศัยอยู่ในชุมชน น้อย อาจยังไม่เข้าใจถึงวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน เลยยังขาดการมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมทางพุทธศาสนา ควรจัดให้มีการอบรมหรือจัดงานที่เพิ่มความเข้าใจและส่งเสริมให้ผู้มีระยะเวลาอาศัยอยู่ในชุมชนน้อยได้ปรับตัว และเกิดความสนิมสนมกับผู้ที่อาศัยอยู่ก่อนก็จะเป็นการดึงเอาผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนน้อยได้เข้ามามีส่วนร่วมกับ กิจกรรมทางพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น

4. การพัฒนาด้านสื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

รูปแบบต่างๆ สื่อบุคคล : เจ้าอาวาส พระสงฆ์ สามเณร บุคลากรในวัดของจังหวัดเพชรบูรณ์ และผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ครู วิทยากร อาสาสมัคร พุทธศาสนิกชน ชาวบ้าน โดยเฉพาะเจ้าอาวาสเป็นสื่อบุคคลที่มีบทบาทสูงทั้งในด้านภาวะผู้นำ ความรู้ ความเชี่ยวชาญและผลงานเฉพาะด้าน ทั้งในด้านธรรมะและด้านอื่นๆ เช่น ศิลปะและวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ภาษาศาสตร์จัดเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ สื่อสิ่งพิมพ์ มีการจัดทำหลากหลายรูป เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร จุลสาร จดหมายข่าว ข่าวสาร แผ่นพับ ฯลฯ แตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย และโอกาสโดยทั่วไป ถ้าเป็นเอกสารเผยแพร่ความรู้มักจัดทำเป็นแผ่นพับ แต่ถ้าเป็นโอกาสสำคัญหรือโอกาสพิเศษมักจัดทำเป็นหนังสือ เพื่อประโยชน์ในการค้นคว้าต่อไป และวัดบางวัดจัดทำวารสาร เผยแพร่ในการเผยแพร่ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์และข่าวสาร ความรู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องด้วย สื่อโสตทัศน์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น รายการวิทยุ กระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ซีดีรอม เว็บไซต์ เป็นต้น โดยเฉพาะวัดที่เผยแพร่ธรรมไปยังต่างประเทศจัดทำเว็บไซต์ของวัดเพื่อการเผยแผ่ธรรม รวมทั้งประชาสัมพันธ์วัดและกิจกรรมของวัดด้วยเพื่อเป็นการการเผยแพร่ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดสมุทรสงคราม สื่อเคลื่อนที่ หรือสื่อกลางแจ้ง เช่น แผ่นป้ายตามที่สาธารณะ ไปสเตอร์ ที่การเผยแพร่ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ ติดอยู่ในบริเวณวัดหรือในชุมชนต่าง ๆ สื่อพื้นบ้าน หรือสื่อประเพณี เช่น พิธีกรรม การแสดงพื้นบ้าน ดนตรี การแต่งกาย โบราณสมุดไทย เครื่องปั้นดินเผา ศิลปวัตถุต่างๆ อันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และสื่อชุมชน หรือ สื่อท้องถิ่น เช่น วิทยุชุมชน หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เป็นต้น

5. การพัฒนาด้านแหล่งการเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรม

การจัดตั้งวัดให้เป็นอุทยานการศึกษาทางศิลปวัฒนธรรม เป็นห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ หอวัฒนธรรมหอศิลป์ หอกระจายข่าว อุทยานการศึกษา สวนพฤกษศาสตร์ สมุนไพร ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน และแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ ที่รวมทั้งเป็นสถานที่หรือศูนย์รวม ที่ประกอบด้วยความรู้ สารความรู้ และกิจกรรมที่เกี่ยวกับชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ซึ่งมีคุณค่าของคนในชุมชนจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นความรู้ทางวัฒนธรรมที่มีการปรับเปลี่ยน เพิ่มเติมอยู่เสมอ โดยคนในชุมชน และมุ่งเน้นที่จะถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจให้กับคนทั้งในและท้องถิ่นของตนเอง และคนในสังคมภายนอก ได้เข้าถึงชีวิตวัฒนธรรมของสังคมนั้นโดยแนวทางการพัฒนาการแหล่งเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในการสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือระหว่างรัฐและท้องถิ่นในการทำนุบำรุงสร้างสรรค์และพัฒนาโบราณสถาน พิพิธภัณฑ์สถาน หอสมุด ฯลฯ โดยการเผยแพร่คุณค่า รักษา สืบทอดเอกลักษณ์ความเป็นไทยและการสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรมสาขาต่างๆ ขึ้นมาใหม่ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตปัจจุบันและอนาคต เป็นสถานที่รวบรวมและจัดแสดงเรื่องราวทางศิลปวัฒนธรรม และสร้างกระบวนการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองทาง

ศิลปวัฒนธรรม จัดเวทีให้คนในชุมชนท้องถิ่นร่วมกันสร้างเรื่องราวประวัติศาสตร์และสังคมของตนเองขึ้นทางศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ สร้างความร่วมมือ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางแห่งการร่วมมือกับภาครัฐ เอกชน และชุมชนในท้องถิ่น เพื่อจัดทำองค์ความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ ตลอดจนบูรณาการกับองค์กรต่างๆ เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์

6. การพัฒนาด้านการจัดกิจกรรมเชิงวิชาการในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

การจัดกิจกรรมให้ความรู้ทางศาสนา ปลูกฝังและส่งเสริมศีลธรรมแก่ประชาชนโดยการบรรยาย อภิปราย เสวนา สนทนาธรรม การเรียน/การสอน การประชุม/สัมมนา การบรรยาย/อภิปราย การอบรม ปฏิบัติธรรม การจัดนิทรรศการ/การจัดกิจกรรมให้ความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาไทย เช่น การจัดธรรมสังเวย การจัดนาชมวัดการจัดนิทรรศการ การประกวดสวดมนต์ และการประกวดในเชิงการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม อันเป็นกิจกรรมที่ให้ความรู้ทางศาสนา ความรู้ทางศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย การส่งเสริมการประกอบอาชีพ และความรู้ด้านสุขภาพ พละนาถัย การอนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและอื่น ๆ แนวทางการพัฒนาการจัดโครงการ/กิจกรรม/การสัมมนาเชิงวิชาการด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ พึ่งมีแนวทางการปฏิบัติคือโดยใช้รูปแบบ PDCA คือ สำรวจ ศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ และความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น กำหนดโครงการ/กิจกรรม/การสัมมนาเชิงวิชาการด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ ไว้ในแผนยุทธศาสตร์, แผนปฏิบัติงานการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ประจำปี เสนอของบประมาณดำเนินโครงการ/กิจกรรม/การสัมมนาเชิงวิชาการต่อหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ ตั้งคณะทำงานผู้รับผิดชอบโครงการ/กิจกรรม/การสัมมนาเชิงวิชาการด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งฝ่ายคณะสงฆ์ หน่วยงานทางราชการผู้รับผิดชอบ ตลอดจนผู้นำชุมชน และประชาชนเจ้าของพื้นที่ด้านศิลปวัฒนธรรมอย่างทั่วถึงเป็นรูปธรรม จัดทำรายละเอียดโครงการ/กิจกรรม/การสัมมนาเชิงวิชาการด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อขออนุมัติดำเนินการ ดำเนินการโครงการ/กิจกรรม/การสัมมนาเชิงวิชาการด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ สรุปผลการจัดโครงการ/กิจกรรม/การสัมมนาเชิงวิชาการด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ ตามดัชนีชี้วัดความสำเร็จ พิจารณาผลดี-ผลเสียปัญหาอุปสรรค รวมทั้งข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงพัฒนาโครงการ/กิจกรรม/การสัมมนาเชิงวิชาการด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ ต่อไป

7. การพัฒนาด้านสร้างเครือข่ายภาคีทางศิลปวัฒนธรรม

เครือข่ายวัดทั้งจังหวัดและเครือข่ายบุคคล เครือข่ายความร่วมมือจากชุมชน เครือข่ายความร่วมมือจากภาครัฐ/เอกชน การจัดตั้งเครือข่ายและวัดสาขา เช่น เครือข่ายการเรียนรู้ เครือข่ายชุมชน เครือข่ายวัด ทำให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจ การรวมพลัง และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

ร่วมกัน ตลอดจนสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนเป็นพื้นฐานสำคัญของความสำเร็จของวัดพัฒนาส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของคณะจังหวัดเพชรบูรณ์ และนำไปสู่การสร้างความร่วมมือร่วมใจและเครือข่ายพัฒนางานการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรมสามารถดำเนินการปฏิบัติได้จริง และเป็นยุทธศาสตร์สำคัญของการบริหารจัดการงานศิลปวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม การปรับบทบาทให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในทางโลก การรวมหรือการระดมพลังเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์หรือบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ และที่สำคัญคือการจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ และการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อสร้างวัดให้เป็นชุมชนการเรียนรู้วัดที่เป็นกรณีศึกษามีความร่วมมือและเครือข่ายในรูปแบบต่างๆที่หลากหลายและกว้างขวาง กับองค์กรทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในการดำเนินกิจกรรมการขยายการเผยแผ่การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ ไปยังนานา ประเทศ แนวทางวิธีการปฏิบัติงานการสร้างเครือข่ายภาคีทางศิลปวัฒนธรรม โดยการส่งเสริมให้วัดคณะสงฆ์ หน่วยงานต่าง ๆ ประชาชนในท้องถิ่นสร้างและขยายเครือข่ายการเรียนรู้ เข้าใจร่วมกัน และเคารพในหลักของพระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และจารีตประเพณีในท้องถิ่นของตนเองหรือท้องถิ่นอื่นมีกรอบแนวคิดที่ควรนำไปเป็นแนวทางเดียวกัน พร้อมส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่นของตนระหว่างหน่วยงานราชการ ภาคเอกชน ภาคประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ ในการอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ และการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดเพชรบูรณ์ ส่งเสริมหรือจัดตั้งองค์กรเพื่อเป็นเครือข่ายระดับวัด ระดับบุคคล ระดับครอบครัว หรือระดับท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้ เข้าใจและเคารพ อนุรักษ์และส่งเสริมพระพุทธศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในลักษณะต่างๆ ของจังหวัดเพชรบูรณ์ ตลอดจนเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่นๆ เช่น ศูนย์วัฒนธรรมระดับท้องถิ่น สภาวัฒนธรรม กลุ่มชมรมที่เกี่ยวข้องในระดับมหภาค ตลอดจนจัดทำและเชื่อมโยงฐานข้อมูลระหว่างเครือข่ายด้านพระพุทธศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ และประสบการณ์ซึ่งข้อมูลดังกล่าวองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการจัดเก็บรวบรวมเพื่อประกอบการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยทำให้ได้ข้อเสนอในประเด็นหลักแก่ผู้บริหารวัดและคณะสงฆ์ที่มีส่วนในพัฒนาองค์กร
แหล่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(1) คณะสงฆ์ และหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ตลอดจนองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น
รวมถึงภาคประชาสังคม ควรจัดตั้งกองทุนให้แก่แหล่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ที่มี
โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ อันเป็นศิลปวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า เพื่อใช้ในการจัดซื้อ จัดหา จัดสร้าง
วัสดุอุปกรณ์สำหรับการดูแล รักษา โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ที่มีอยู่ในพื้นที่วัด

(2) ภาครัฐควรแก้ไขข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุอัน
เป็นศิลปวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า จากแนวทางที่เน้นการบูรณะ ซ่อมแซม และคงสภาพ ให้เป็นไปเพื่อการป้องกัน
การชำรุด หักพัง เสียหาย ที่เกิดขึ้น

(3) ภาครัฐโดยหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และองค์การการ
ปกครองส่วนท้องถิ่น ควรร่วมมือกันจัดทำสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชน
ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ที่มีเป้าหมายในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในรูปแบบของ
เอกสารหรือหนังสือประจำบ้าน แล้วแจกจ่ายให้แก่ทุกหลังคาเรือนในชุมชน โดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่าย

(4) ภาครัฐโดยหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัด
เพชรบูรณ์ ควรดำเนินการให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโบราณสถาน โบราณวัตถุ
และศิลปวัตถุ ในชุมชน

(5) หน่วยงานราชการที่ได้รับงบประมาณเพื่อแหล่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัด
เพชรบูรณ์ การอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุในชุมชนอันเป็นศิลปวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า
ควรเปิดเผยรายละเอียดของการใช้งบประมาณแก่วัดและชุมชนอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ เพื่อสร้างความ
มั่นใจให้แก่ประชาชน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

(1) ควรมีการจัดตั้งกองอาสาสมัครชุมชนเฝ้าระวังการโจรกรรมศิลปวัฒนธรรมอันเป็นโบราณวัตถุ
และศิลปวัตถุร่วมกับวัดและพระสงฆ์ พร้อมทั้งติดตั้งกล้องวงจรปิดเพื่อสามารถติดตามภาพเหตุการณ์โจรกรรม
ที่อาจเกิดขึ้นได้

(2) ควรประสานความร่วมมือกับกรมศิลปากรและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์
โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในการจัดอบรมถวายความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน
โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ แก่พระสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระสงฆ์ในสังกัดวัดซึ่งเป็นที่ตั้งหรือเก็บรักษา
โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ

(3) ควรรณรงค์ให้ประชาชนในท้องถิ่น ตระหนักถึงความสำคัญของโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ปลุกจิตสำนึกการอนุรักษ์แก่ประชาชน และควรมุ่งกลุ่มเป้าหมายไปที่เยาวชน โดยการปลูกฝังค่านิยมการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

1) ควรศึกษาการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของวัด และชุมชนให้มีประสิทธิภาพในโลกยุคปัจจุบัน

2) ควรมีการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมชุมชน การจัดกระบวนการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมศิลปศึกษา และกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน การพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือต่างๆ โดยเป็นตัวตั้งอย่างต่อเนื่อง

3) ควรศึกษาเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม การอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในด้านการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ เพื่อจะได้ทราบว่าพระสงฆ์ในปัจจุบันมีบทบาทจริงในการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุที่อยู่ในวัด อย่างไร ซึ่งกล่าวได้ว่า งานในด้านการดูแลรักษานี้ เป็นบทบาทโดยตรงและเป็นบทบาทสำคัญของพระสงฆ์ในฐานะที่เป็นผู้ครอบครองโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ

4) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับเทคนิค กลยุทธ์ หรือยุทธศาสตร์ ที่พระสงฆ์นำมาใช้ในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เพื่อจะได้ทราบว่า เทคนิค กลยุทธ์ หรือยุทธศาสตร์ใด ที่เหมาะสมกับการนำมาใช้ในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- กองแผนงาน กรมการศาสนา. (2542). *ปัจจัยส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็น ศูนย์กลางของชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา,
- คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ. (2530). *การพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- จรีน ศิริ. (2549). *การพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านการท่องเที่ยวโดยใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐานในการพัฒนา : กรณีชุมชนเมืองเก่า อำเภอมะแม่ง จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนพัฒนาชนบท. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยแม่โจ้,
- จุมพล พูลภัทรชีวิน และคณะ. (2549). *การวิจัยและพัฒนากระบวนการสร้างควมมีคุณธรรม*. ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรมสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน).
- นิตา พิมพ์พิเศษ, (2554). *แนวทางการจัดการโบราณสถานในจังหวัดอุดรธานี*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎี บัณฑิตสาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร,
- ทรงฤทธิ์ เหมือนพรม. (2554). *งานสร้างสรรค์ศิลปะไทย/สื่อผสมในงานพุทธศิลป์*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎี บัณฑิต สาขาทัศนศิลป์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร,
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2552). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: บิสนิเนสอาร์แอนด์ตี.
- พระพุทโธชาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2532). *ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2537). *แผนแม่บทโครงการสืบสานวัฒนธรรมไทย พ.ศ. 2538 – 2540*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์นิลนารการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *รายงานการประชุมทางวิชาการเรื่องทิศทางการพัฒนาวัฒนธรรมกับการศึกษาในกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลง : สกศ*. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น,